

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาอาชีพ กรมอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวิทยาลัยสารพัดช่าง 53 แห่ง และวิทยาลัยการอาชีพ 150 แห่ง รวม 203 แห่ง เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ประมาณร้อยละ 30 ของวิทยาลัยทั้งหมด ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 65 แห่ง เป็นวิทยาลัยสารพัดช่าง 17 แห่ง และวิทยาลัยการอาชีพ 48 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษา หัวหน้างานการเงิน และหัวหน้างานบัญชี ของวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพภาพของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

3.วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ส่งและรับแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จากแบบสอบถามทั้งหมด 260 ฉบับ ได้รับคืนจำนวน 239 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.92

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางประกอบการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีอายุราชการตั้งแต่ 16 - 20 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ตำแหน่งปัจจุบันทำหน้าที่ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษา หัวหน้างานการเงินจำนวนเท่ากัน ส่วนหัวหน้างานบัญชีมีจำนวนน้อยกว่า ระยะเวลาดำรงตำแหน่งปัจจุบันระหว่าง 1 - 5 ปี มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีโดยเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีมากที่สุด

เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้อำนวยการวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีอายุราชการตั้งแต่ 26 ปีขึ้นไป มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท ระยะเวลาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยระหว่าง 6 - 10 ปี มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีโดยศึกษาด้วยตนเองจากตำรา เอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีมากที่สุด

สำหรับกลุ่มผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีอายุราชการตั้งแต่ 16 - 20 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการระหว่าง 1 - 5 ปี มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีโดยเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีมากที่สุด

สำหรับกลุ่มหัวหน้างานการเงิน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีอายุราชการตั้งแต่ 1 - 5 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งหัวหน้างานการเงินระหว่าง 1 - 5 ปี มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีโดยเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีมากที่สุด

สำหรับกลุ่มหัวหน้างานบัญชี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21 –30 ปี มีอายุราชการตั้งแต่ 1 – 5 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ระยะเวลาดำรงตำแหน่งหัวหน้างานบัญชีระหว่าง 1 – 5 ปี มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานการเงินและบัญชี โดยเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีมากที่สุด

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษา อาชีพ กรมอาชีวศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า เรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุไว้มากที่สุด สรุปได้ดังนี้

2.1 สภาพการบริหารงานการเงินและบัญชีด้านการวางแผน

2.1.1 การวางแผนงานการเงินและบัญชี โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการวางแผนงานการเงินและบัญชี โดยมีการวางแผนเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.2 ผู้ดำเนินการวางแผนงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ดำเนินการโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าคณะหัวหน้าแผนกและหัวหน้างาน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.3 ประเภทของแผนการใช้จ่ายเงิน โดยภาพรวม พบว่า ประเภทของแผนการใช้จ่ายเงินที่สถานศึกษาจัดทำคือแผนปฏิบัติการประจำปี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.4 วิธีเตรียมการในการวางแผนงานการเงินและบัญชี โดยภาพรวม พบว่า ใช้วิธีให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ศึกษาเอกสาร คู่มือเกี่ยวกับการวางแผนงานการเงินและบัญชี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.5 วิธีรวบรวมข้อมูล ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา เพื่อจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินหรือแผนปฏิบัติการประจำปี โดยภาพรวม พบว่า ใช้วิธีการประชุมและอภิปรายเสนอความคิดเห็น เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.6 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาจัดสรรเงินให้งานและแผนกต่าง ๆ โดยภาพรวม พบว่า ใช้วิธีการจัดสรรเงินให้สอดคล้องกับแผนงาน/โครงการที่งานและแผนกต่าง ๆ เสนอมา เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.7 ผู้พิจารณาเห็นชอบอนุมัติแผนงาน/โครงการที่งานและแผนกต่าง ๆ เสนอมา โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการเป็นผู้พิจารณาเห็นชอบอนุมัติ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.8 เงินที่สถานศึกษาจัดสรรให้กับแผนงาน/โครงการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการในรอบปีงบประมาณของแผนปฏิบัติการประจำปี โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษาจัดสรรให้ทั้งเงินบำรุงการศึกษาและเงินงบประมาณ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.9 วิธีการให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับนโยบายการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ใช้วิธีการระดมนโยบายการใช้จ่ายเงินไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.10 การแจกจ่ายแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวม พบว่า แจกจ่ายให้เฉพาะงาน แผนกและคณะ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.11 การวางแผนการจัดเก็บรายได้ของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการวางแผนการจัดเก็บรายได้จากค่าบำรุงการศึกษาและอื่น ๆ ที่เรียกเก็บจากนักเรียน/นักศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.12 การกำหนดการจัดเก็บเงินบำรุงการศึกษาจากนักเรียน/นักศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการกำหนดการจัดเก็บเป็นรายภาคเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.13 การวางแผนด้านรายรับของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการวางแผนโดยพิจารณาจากเงินบำรุงการศึกษาที่จะเก็บได้จากนักเรียน/นักศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.14 การวางแผนด้านรายจ่ายของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการวางแผนโดยพิจารณาจากรายรับที่ได้ทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.15 การรวบรวมระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการรวบรวมไว้เพื่อใช้เป็นคู่มือปฏิบัติงานของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.1.16 การกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีขึ้นใช้ในสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีขึ้นใช้ภายใน โดยมีผู้อำนวยการวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2 สภาพการบริหารงานการเงินและบัญชีด้านการควบคุมและตรวจสอบ

2.2.1 การแต่งตั้งผู้ตรวจสอบงานการเงินและบัญชีภายในของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบงานการเงินและบัญชีภายใน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ

ตรวจสอบภายในประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษาและคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.2 การกำหนดระยะเวลาในการตรวจสอบ โดยภาพรวม พบว่า กำหนดให้ทำการตรวจสอบเดือนละครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.3 การกำหนดหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการกำหนดหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน โดยกำหนดให้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของยอดเงินคงเหลือตามสมุดเงินสดและรายงานเงินคงเหลือประจำวัน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บหลักฐานทางการเงินและบัญชี โดยภาพรวม พบว่า มอบหมายให้หัวหน้างานการเงินเป็นผู้จัดเก็บหลักฐานทางการเงินและบัญชี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.5 การควบคุมการเก็บรักษาเงินและเอกสารแทนตัวเงิน โดยภาพรวม พบว่า มีการควบคุมการเก็บรักษาเงินและเอกสารแทนตัวเงิน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.6 วิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน โดยภาพรวม พบว่า แต่งตั้งโดยมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.7 วิธีดำเนินการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินประจำปี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.8 การจัดระบบควบคุมการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการจัดระบบควบคุมการใช้จ่ายเงินโดยจัดทำบัญชีควบคุมการใช้จ่ายเงินทุกประเภท เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.2.9 วิธีการควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินตามแผนงาน/โครงการต่าง ๆ โดยภาพรวม พบว่า มีการทำบัญชีควบคุมค่าใช้จ่ายแต่ละแผนงาน/โครงการ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3 สภาพการบริหารงานการเงินและบัญชีด้านการประเมินผล

2.3.1 การประเมินผลงานการเงินและบัญชี โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการประเมินผลงานการเงินและบัญชี โดยผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3.2 วิธีที่ใช้ในการประเมินผล โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษาประเมินโดยใช้วิธีการศึกษาจากผลงานที่ปรากฏ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3.3 วัตถุประสงค์ในการประเมินผลการใช้จ่ายเงิน โดยภาพรวม พบว่า ประเมินผลการใช้จ่ายเงินเพื่อเป็นการสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3.4 ช่วงเวลาของการประเมินผลตามแผนงาน/โครงการ โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษาดำเนินการประเมินผลตามแผนงาน/โครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3.5 การนำผลการประเมินไปใช้ โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษานำผลการประเมินไปใช้ประกอบในการวางแผนงานการเงินและบัญชี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3.6 วิธีการเผยแพร่ผลการประเมินการใช้จ่ายเงิน โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษาดำเนินการเผยแพร่ผลการประเมินการใช้จ่ายเงิน โดยทำรายงานสรุปผลและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเมื่อสิ้นปีงบประมาณ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

2.3.7 การวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขการใช้จ่ายเงิน โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขการใช้เงินของสถานศึกษา โดยติดตามผลการใช้เงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษา อาชีพ กรมอาชีวศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า เรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุไว้มากที่สุด สรุปได้ดังนี้

3.1 ปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชีด้านการวางแผน

โดยภาพรวม พบว่า เงินที่จัดสรรให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของงาน/แผนกต่าง ๆ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

3.2 ปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชีด้านการควบคุมและตรวจสอบ

โดยภาพรวม พบว่า ขาดการนิเทศภายในเพื่อชี้แจงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้อำนวยการวิทยาลัย กลุ่มผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษา และกลุ่มหัวหน้างานการเงิน ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม แต่กลุ่มหัวหน้างานบัญชี พบว่า ขาดการนิเทศภายในเพื่อชี้แจงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชี และผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถบันทึกรายการทางการเงินและบัญชีได้เป็นปัจจุบัน เนื่องจากภาระงานอื่นมาก

3.3 ปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชีด้านการประเมินผล

โดยภาพรวม พบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการสร้างเครื่องมือการประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า ผลเป็นเช่นเดียวกับภาพรวม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาอาชีพ กรมอาชีวศึกษา มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชี ด้านการวางแผนงานการเงินและบัญชี

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งมีการวางแผนงานการเงินและบัญชี โดยวางแผนเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้รับผิดชอบในการวางแผนงานส่วนใหญ่ทำในรูปคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าคณะ หัวหน้าแผนก และหัวหน้างาน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เหมาะสมดีแล้ว เพราะในการบริหารงานการเงินและบัญชี ควรมีการวางแผนเพื่อช่วยให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยความราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย บุญประเสริฐ (2532: 19) ที่กล่าวว่า การวางแผน คือ เครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งของการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ รายละเอียดที่แสดงไว้ในแผนจะเป็นการกำหนดสิ่งที่จะปฏิบัติในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิธีการที่เหมาะสม และคำกล่าวของ เอกชัย กีสุขพันธ์ (2527: 180) ที่ว่า การบริหารงานการเงินและบัญชีให้เกิดประสิทธิภาพควรดำเนินการดังนี้ คือ มีการวางแผนเกี่ยวกับการเงิน ได้แก่ การวางแผนเพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายและวางแผนเพื่อใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้รับผิดชอบในการวางแผนที่มีการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนงานนั้น ทำให้ทุกคนให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ เอกชัย กีสุขพันธ์ (2538: 328) ที่กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดความคิดมากกว่า มีประโยชน์ในเชิงจิตวิทยาทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลง เกิดการยอมรับมากขึ้น ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจมากขึ้นด้วย และสอดคล้องกับที่กรมอาชีวศึกษา (2539: 4/1) ได้กำหนดเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาและงบประมาณไว้ว่า ให้มีคณะกรรมการที่ประกอบด้วยทุกฝ่ายเป็นผู้พิจารณากำหนดและจัดทำแผน

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินประเภทแผนปฏิบัติการประจำปีซึ่งเป็นแผนระยะสั้น สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำแผนการใช้จ่ายเงินระยะยาว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดแผนการใช้จ่ายเงินระยะยาวมากกว่านี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งสอดคล้องกับที่กรมอาชีวศึกษา (2539: 4/1) กล่าวว่า สถานศึกษาควรมีการใช้จ่ายเงินระยะยาวเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาสถานศึกษา และเป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และผลการวิจัยของ จิตรารักษ์ ไยศิลป์ (2530:154-155) ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีซึ่งเป็นแผนระยะสั้น ในด้านการวางแผนระยะยาวนั้น โรงเรียนยังไม่ได้ดำเนินงานอย่างจริงจัง

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีวิธีเตรียมการในการวางแผนงานการเงินและบัญชี โดยให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ศึกษาเอกสาร คู่มือเกี่ยวกับการวางแผนงานการเงินและบัญชี และรวบรวมข้อมูล ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยการประชุมและอภิปรายเสนอความคิดเห็น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษามีการเตรียมการในการวางแผนนั้นเหมาะสมดีแล้ว แต่วิธีที่ให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ศึกษาเอกสาร คู่มือเองนั้น อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน จึงควรจัดให้มีการอบรม สัมมนาแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เตื่อนใจ ดลประสิทธิ์ (2540:128) ที่พบว่า โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในการวางแผนมากยิ่งขึ้น การรวบรวมข้อมูล ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยการประชุมและอภิปรายเสนอความคิดเห็น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูล ปัญหาและความต้องการเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีนั้นเหมาะสมดีแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ อุทัย บุญประเสริฐ (2532: 50-51) ที่ว่า สิ่งสำคัญในการเตรียมการสำหรับการวางแผน ประกอบด้วย การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารศึกษาสภาพปัจจุบัน ประเมินปัญหาและความต้องการ คาดคะเนแนวโน้มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นอกจากใช้วิธีการประชุมและอภิปรายความคิดเห็นแล้ว ควรใช้วิธีการอื่นด้วย เช่น การวิจัย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ยงยุทธ จิระการ (2531: 151) ที่ว่า การกำหนดปัญหาหรือความต้องการอาจใช้วิธีสำรวจปัญหาหรือความต้องการด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น จัดประชุม อภิปรายเพื่อเสนอความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น ตลอดจนการวิจัย เป็นต้น

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจัดสรรเงินให้งานและแผนกต่าง ๆ โดยจัดสรรให้สอดคล้องกับแผนงาน/โครงการที่งานและแผนกต่าง ๆ เสนอมา ผู้พิจารณาเห็นชอบอนุมัติแผนงาน/โครงการส่วนใหญ่ คือ ผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย เงินที่สถานศึกษาจัดสรรให้กับแผนงาน/โครงการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการในรอบปีงบประมาณของแผนปฏิบัติการประจำปี ทุกแห่งจัดสรรให้ทั้งเงินบำรุงการศึกษาและเงินงบประมาณ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เกณฑ์ในการจัดสรรเงินควรชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย นอกจากนี้ผู้พิจารณาเห็นชอบอนุมัติแผนงาน/โครงการควรอยู่ในรูปคณะกรรมการ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ กิติมา ปริดีดิลก (2522: 68) ที่ว่า การพิจารณาจัดสรรเงินในโรงเรียนควรใช้หลักความเป็นธรรม (Equity Principle) พิจารณาตามความจำเป็นและความเหมาะสม มีควรพิจารณาจัดสรรเงินตามความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก และหลักสมานฉันท์ (Harmony Principle) คือ กิจการทุกอย่างเกี่ยวกับการเงิน ต้องได้รับการยอมรับจากทุกคน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยงยุทธ จิระการ (2531: 152) ที่พบ

ว่าผู้พิจารณาเห็นชอบอนุมัติแผนงาน/โครงการควรอยู่ในรูปคณะกรรมการ การกำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรเงินต้องชัดเจน เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญรับทราบเกี่ยวกับนโยบายการใช้จ่ายเงิน โดยระบุนโยบายการใช้จ่ายเงินไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และส่วนใหญ่แจกจ่ายแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานให้เฉพาะงาน แผนกและคณะ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การให้ความสำคัญรับทราบเกี่ยวกับนโยบายการใช้จ่ายเงินโดยระบุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และแจกจ่ายเฉพาะ งาน/แผนก/คณะ นั้น ทำให้บุคลากรบางส่วนไม่ทราบนโยบายการใช้จ่ายเงินซึ่งจะมีผลต่อการปฏิบัติงาน สถานศึกษาควรประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรรับทราบอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ กิติมา ปริดีดิลก (2522: 68) ที่ว่า การจัดการเกี่ยวกับการเงินจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจทุกอย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งวางแผนการจัดเก็บรายได้จากค่าบำรุงการศึกษา และอื่น ๆ ที่เรียกเก็บจากนักเรียน/นักศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดการจัดเก็บเป็นรายภาคเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเก็บค่าบำรุงการศึกษาเป็นภาคเรียนนั้น มีความเหมาะสมดีเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง แต่ในการจัดเก็บรายได้นั้นควรวางแผนหารายได้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อช่วยลดปัญหาเงินไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตราภรณ์ ไยศิลป์ (2530:154) ที่พบว่า โรงเรียนควรมีการวางแผนหารายได้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ บ้าง เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้น การหารายได้เพิ่มเติมนั้นทำได้หลายลักษณะ เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ การขายผลผลิตของนักเรียน การรับบริจาค เป็นต้น

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ มีการวางแผนด้านรายรับโดยพิจารณาจากเงินบำรุงการศึกษาที่จะเก็บได้จากนักเรียน/นักศึกษา การวางแผนด้านรายจ่ายโดยพิจารณาจากรายรับที่ได้ทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การวางแผนด้านรายรับและรายจ่ายเป็นการวางแผนเกี่ยวกับการสรรหาเงินและการใช้จ่ายเงิน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา ในการที่จะจัดสรรเงินให้สอดคล้องและเพียงพอกับเงินที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ กิติมา ปริดีดิลก (2522: 61-68) ที่กล่าวว่า การวางแผนการเงินในสถานศึกษา ต้องมีการคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับการเงินสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่มีต่อการได้มา หรือการจ่ายไปซึ่งการเงินของสถานศึกษา และใช้หลักแห่งความเพียงพอ (Adequacy Principle) คือต้องใช้เงินที่มีอยู่หรือพยายามที่จะสรรหาเงินมาใช้จ่ายให้เพียงพอต่อความต้องการทางการเงินของโรงเรียน โรงเรียนที่มีรายได้พอต่อการใช้จ่ายย่อมแสดงให้เห็นประสิทธิภาพในการบริหารการเงินที่

มั่นคง การบริหารโครงการต่าง ๆ ผู้บริหารต้องจัดสรรและตั้งงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อป้องกันอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานตามโครงการนั้น ๆ และความเห็นของคูสติ ทิวอนอม (2538: 105) ที่กล่าวถึงแนวทางในการจัดทำแผนงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษาไว้ว่า ควรประมาณการรายรับ ซึ่งเป็นการกะประมาณ (Estimate) หรือกำหนดไว้คร่าว ๆ ว่า รายรับประจำปีนั้น ๆ จะได้รับเท่าใด และควรประมาณการรายจ่าย เป็นการกำหนดรายจ่ายตามแผนงาน โดยประมาณการให้สอดคล้องกับประมาณการรายรับ เพื่อให้เกิดการสมดุลกันระหว่างประมาณการรายรับกับประมาณการรายจ่าย

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ มีการรวบรวมระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา โดยรวบรวมไว้เพื่อใช้เป็นคู่มือปฏิบัติงานของสถานศึกษา และมีการกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีขึ้นใช้ในสถานศึกษา โดยมีผู้อำนวยการวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เหมาะสมดีแล้ว เพราะแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและบัญชีที่กรมอาชีวศึกษากำหนดเป็นแนวทางที่ทุกสถานศึกษาปฏิบัติเหมือนกัน หากมีการนำมาปรับให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา มีความยืดหยุ่น คล่องตัว จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารและใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตราภรณ์ ไยศิลป์ (2530:163) ที่พบว่า โรงเรียนควรมีการออกระเบียบ หรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการเงินขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อช่วยสนับสนุนให้การบริหารงานการเงินมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัญหาที่พบในการวิจัยคือ เงินที่จัดสรรให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของงาน/แผนกต่าง ๆ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษาควรดำเนินการใช้จ่ายอย่างประหยัดและบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ กิติมา ปรีดีดิลก (2522: 69-70) ที่ว่า การบริหารการเงินควรคำนึงถึง หลักผลประโยชน์ตอบแทน (Benefit Principle) คือจะต้องคำนึงถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากการใช้จ่ายนั้นว่าคุ้มค่าหรือไม่ หลักการประหยัด (Economy Principle) คือการใช้จ่ายเงินทุกอย่างควรเป็นไปอย่างประหยัดพิจารณาถึงความจำเป็นในการดำเนินงาน และหลักเศรษฐศาสตร์ (Economics Principle) คือควรยึดหลักเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงสิ่งที่เข้าไป (Input) ได้แก่ เงิน แรงงาน อื่น ๆ กับผลที่ออกมา (Output) ได้แก่คุณภาพของการศึกษาว่ามีลักษณะคุ้มค่าหรือไม่ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตราภรณ์ ไยศิลป์ (2530:92-93) ที่พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสถานศึกษาไม่สามารถจัดสรรเงินให้กับฝ่ายต่าง ๆ อย่างเพียงพอกับความต้องการนั้น คือ ควรพิจารณาจัดสรรเงินตามความจำเป็นและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ควรเน้นให้มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด ผู้บริหารควรมีหลักเกณฑ์ในการอนุมัติใช้เงิน และควรแบ่งเงินให้แต่ละหมวดวิชารับผิดชอบและใช้ให้เพียงภายในวงเงินนั้น ๆ

2. สภาพและปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชี ด้านการควบคุมและตรวจสอบงานการเงินและบัญชี

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบงานการเงินและบัญชีภายในของสถานศึกษา โดยแต่งตั้งในรูปของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษาและคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน ส่วนใหญ่กำหนดระยะเวลาในการตรวจสอบเดือนละครั้ง มีการกำหนดหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน โดยกำหนดให้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของยอดเงินคงเหลือตามสมุดเงินสดและรายงานเงินคงเหลือประจำวัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เหมาะสมดีแล้ว เพราะการตรวจสอบงานการเงินและบัญชีภายใน เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษา ที่จะทำให้การบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ กิติมา ปรีดีดิลก (2522: 233) ที่ว่า การควบคุมโดยการตรวจสอบภายใน ได้แก่ มีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบภายในของสถานศึกษาให้ทำหน้าที่ตรวจสอบ ดูแล การปฏิบัติงานทางการเงินให้มีประสิทธิภาพและถูกต้องตามระเบียบ กฎหมายที่กำหนดในเรื่องนั้น ๆ ทำให้ทราบความบกพร่องและสามารถหาทางแก้ไขได้ทัน่วงทีก่อนที่จะมีเจ้าหน้าที่จากภายนอกมาตรวจสอบอีกครั้ง และสอดคล้องกับความเห็นของ คุสิต ทิวถนอม (2538: 105) ที่กล่าวว่า ในการบริหารงานการเงินและบัญชีนั้นถือว่าการควบคุมและตรวจสอบเป็นกลไกอันสำคัญ และเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เพราะการตรวจสอบทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การตรวจสอบจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของผู้บริหารในการตรวจสอบ ทบทวน และประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการเงิน การบัญชี ตลอดจนการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ว่าได้มีการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน และระเบียบวิธีปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องครบถ้วน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่ และสอดคล้องกับแนวทางที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2544: <http://www.oer.or.th>) กล่าวถึงการบริหารงานการเงินการบัญชี ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ว่า สถานศึกษาต้องจัดให้มีการตรวจสอบภายในซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ซึ่งคัดเลือกจากคณะกรรมการสถานศึกษา ทำหน้าที่วิเคราะห์ กลั่นกรองรายงานการเงิน ติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน ให้คำปรึกษาหรือเสนอแนะให้ปรับปรุงระบบงาน ประสานงานด้านการตรวจสอบกับผู้ตรวจสอบภายในของเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งเสนอความเห็นเกี่ยวกับรายงานการเงิน และรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ กำหนดให้หัวหน้างานการเงินเป็นผู้เก็บหลักฐานทางการเงินและบัญชี ทุกแห่งดำเนินการควบคุมการเก็บรักษาเงินและเอกสารแทนตัวเงิน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน มีคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

เพราะจะทำให้การควบคุมการเก็บรักษาเงินของสถานศึกษาดำเนินไปอย่างถูกต้อง ตามกฎ ระเบียบ ข้อ บังคับที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับความเห็นของวิสุทธิศรี อาจจันงค์ (อ้างในชารี มณีศรี, 2525: 183) ที่ได้เสนอแนะการควบคุมงานการเงินและบัญชี ในการเก็บรักษาเงินว่า ควรถือปฏิบัติตามระเบียบการ เก็บเงินและนำเงินส่งคลัง และควบคุมไม่ให้มีการรักษาเงินไว้เกินอำนาจ เก็บรักษาเงินไว้ในตู้নিরภัย แล้วยังต้องเก็บรักษาเอกสารแทนตัวเงิน เช่น เช็ค ใบสำคัญรองจ่าย สัญญาการยืมเงิน และสมุดคู่ฝาก ไว้ในตู้নিরภัยด้วย และสอดคล้องกับความเห็นของ ศรีสวัสดิ์ รัตนวราห (2533: 345-346) ที่ได้สรุปไว้ว่าสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในเรื่องการเงินและบัญชี คือ ระบบบริหารไม่ได้จัดให้มี คณะกรรมการร่วมรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงิน แนวทางการแก้ไขคือควรมีการปรับปรุงระบบบริหาร ภายในโรงเรียน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการเงิน และสอดคล้องกับที่กองการศึกษาอาชีพ (2535: 4-6) กำหนดเกี่ยวกับการควบคุมการเก็บรักษาเงินของสถานศึกษา ไว้ว่าให้มีการศึกษาระเบียบ เกี่ยวกับการเก็บรักษาเงิน เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการเก็บรักษาเงิน ตรวจสอบนับจำนวนเงินในตู้ নিরภัย และดูแลให้ตู้নিরภัยอยู่ในที่ปลอดภัย

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินตามแผนปฏิบัติการประจำปี มีการจัด ระบบควบคุมการใช้จ่ายเงิน โดยจัดทำบัญชีควบคุมการใช้จ่ายเงินทุกประเภท ควบคุมและตรวจสอบ การใช้จ่ายเงินตามแผนงาน/โครงการต่าง ๆ โดยทำบัญชีควบคุมค่าใช้จ่ายแต่ละแผนงาน/โครงการ ผู้วิจัยมี ความเห็นว่า เหมาะสมดีแล้ว เพราะการใช้จ่ายเงินตามแผนปฏิบัติการประจำปีเป็นการใช้จ่ายเงินตาม แผนที่วางไว้ ทำให้สะดวกในการควบคุมการใช้จ่ายเงิน นอกจากนี้สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังมีการจัดทำ ระบบควบคุมการใช้จ่ายอีกด้วย ทำให้การบริหารเงินมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องและยังตรวจสอบได้ง่าย ดังคำกล่าวของ กิติมา ปรีดีดิลก (2522: 71) ที่ว่า เพื่อสะดวกในการ ควบคุมและตรวจสอบการบริหารการเงินของสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องมีระบบบัญชีการเงินและทรัพย์สินของสถานศึกษา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการรั่วไหลและการใช้เงินที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับที่กองการศึกษาอาชีพ (2535: 6-11) กำหนดเกี่ยวกับการควบคุมการใ้ ใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา ไว้ว่าให้มีการจัดทำทะเบียนควบคุมค่าใช้จ่ายทุกประเภท และรายงานผลการ ควบคุมค่าใช้จ่ายประจำเดือนตามลำดับชั้น

ปัญหาที่พบในการวิจัย คือ ขาดการนิเทศภายในเพื่อชี้แจงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานการเงิน และบัญชี และผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถบันทึกรายการทางการเงินและบัญชีได้เป็นปัจจุบัน เนื่องจาก ภาระงานอื่นมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษาควรจัดการนิเทศภายในให้แก่บุคลากร เพื่อเป็นการ ให้ความรู้ ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานแก่บุคลากร ดังที่ กิติมา ปรีดีดิลก (2522: 72) กล่าวว่า ควรจัด ให้มีการนิเทศบัญชีภายในของสถานศึกษา เนื่องจากการจัดการเงินของสถานศึกษาผู้บริหารไม่จำเป็น

ต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง แต่จะต้องกำหนดให้หน่วยงานหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งผู้บริหารจะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบาย และควบคุมให้การจัดการเกี่ยวกับการเงินของสถานศึกษาถูกต้องและสอดคล้องกับหลักการและระเบียบโดยทั่วไป ผู้บริหารจึงมีหน้าที่พิเศษระบบบัญชี โดยการตรวจสอบและให้คำแนะนำแก่ผู้ปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถบันทึกรายการทางการเงินและบัญชีได้เป็นปัจจุบัน เนื่องจากภาระงานอื่นมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษาควรมีการวางแผนพัฒนาบุคลากร มีการจัดสรรงาน กระจายงานให้เหมาะสมกับบุคลากรที่มีอยู่ สอดคล้องกับคำกล่าวของ ชารี มณีศรี (2525: 65) ที่ว่า ความสำเร็จในการบริหารของหน่วยงาน ย่อมเกิดจากแผนงานองค์การที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการจัดองค์การ ควรจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ ให้มีปริมาณและคุณภาพเหมาะสม ในปัจจุบันมักพบว่าสถานศึกษาต่าง ๆ ใช้ครูผู้สอนเป็นผู้นำที่เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ทำให้ครูไม่สามารถทำงานอย่างเต็มที่ทั้งงานด้านการสอนอันเป็นหน้าที่หลักและงานด้านการเงินและบัญชี ทำให้เกิดปัญหาและความผิดพลาดขึ้นได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ หาญ จันทร์ศิริ (2534: 121) ที่พบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนมากคือครู-อาจารย์ที่มีหน้าที่สอนและงานธุรการ จึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดีนัก ดังนั้นสิ่งที่ผู้บริหารควรแก้ไขก็คือ จัดหาเงินทุนเพื่อนำมาจ้างเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี หรือลดงานการสอนของครูที่ทำหน้าที่การเงินและบัญชีลง

3. สภาพและปัญหาการบริหารงานการเงินและบัญชี ด้านการประเมินผลงานการเงินและบัญชี

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประเมินผลงานการเงินและบัญชี โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษาเป็นผู้ประเมิน ส่วนใหญ่ใช้การศึกษาจากผลงานที่ปรากฏ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารที่ต้องประเมินผลงานการเงินและบัญชี เพื่อจะได้ทราบถึงความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนางานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับที่ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538: 25) กล่าวว่า ผู้บริหารทุกระดับจะมีหน้าที่ทางการบริหารอย่างน้อย 5 ประการ การประเมินผลงานเป็นหน้าที่หนึ่งของผู้บริหาร และพนัส หันนาคินทร์ (2524: 56) ได้กล่าวถึงการประเมินผลงานว่า เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหาร แต่ในขณะเดียวกันก็อาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่จะวางแผนงานต่อไป โดยการพิจารณาถึงความได้ผลของการทำงานที่ผ่านมาว่าได้ผลเพียงใด การประเมินผลที่ดีนั้นจะต้องยึดจุดประสงค์ของสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา การประเมินผลที่ดีจึงต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องและด้วยความร่วมมือของบุคลากรทั้งหน่วยงาน

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินเพื่อเป็นการสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินผลการใช้จ่ายเงินนั้นนอกจากจะทำเพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษาแล้ว ควรประเมินเพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรค

ของการดำเนินงาน และประเมินว่าการใช้จ่ายเงินนั้นคุ้มค่าหรือไม่ ดังที่ อูทัย บุญประเสริฐ (2538: 42) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการประมวลหรือค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาหรือตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินงานของแผน ซึ่งแสดงถึงระดับสัมฤทธิ์ผลของแผนและโครงการ ประมวลปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในช่วงระยะต่าง ๆ ของการดำเนินงานที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับความเห็นของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527: 180) ที่กล่าวว่า การประเมินผลการใช้จ่ายเงินเป็นการประเมินว่าเงินที่ใช้จ่ายไปในกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษานั้น มีความเหมาะสมคุ้มค่าหรือไม่ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงงานด้านการวางแผนงบประมาณในปีต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ ประเมินผลแผนงาน/โครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน และนำผลการประเมินไปใช้ประกอบในการวางแผนงานการเงินและบัญชี ส่วนใหญ่เผยแพร่ผลการประเมินการใช้จ่ายเงินโดยทำรายงานสรุปผลและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินผลแผนงาน/โครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการเป็นการประเมินผลในลักษณะหาข้อสรุปในการดำเนินงาน ซึ่งควรให้ความสำคัญในการประเมินผลระหว่างการดำเนินงานด้วย เพราะจะทำให้ทราบถึงข้อบกพร่อง ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานที่สามารถหาทางแก้ไขได้ทันทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ปรีชา คัมภีร์ปกรณ (2533: 620) ที่กล่าวว่าในการประเมินผลงานโครงการนั้น มีหลักการและลักษณะที่สำคัญดังนี้ คือ ควรเน้นเพื่อนำผลไปปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ ทั้งในแง่การดำเนินงานขั้นต่อไปในโครงการเดียวกัน และในแง่การนำไปปรับปรุงในโครงการใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งในการประเมินผลงานโครงการอาจจะกระทำได้ 2 ชั้น คือ (1) การประเมินในขณะที่กำลังดำเนินการอยู่ เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุง แก้ไขโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ (2) การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินที่เน้นด้านผลผลิตหรือผลงานของโครงการเพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขโครงการใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ มีการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขการใช้จ่ายเงิน โดยติดตามผลการใช้จ่ายเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษายังมีการดำเนินงานด้านการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขการใช้จ่ายเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์ และนำผลการวิเคราะห์ไปใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหารเงินของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524: 376) สรุปว่าการประเมินผลงานควรนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ ประมวลผล แล้วเขียนรายงานสรุปผลการประเมิน และความเห็นของ กนก จันทร์ขจร (อ้างถึงใน ศุภวรรณ ทรัพย์บุญญา, 2538: 134) ที่กล่าวว่า ขอบข่ายงานการเงินและบัญชีประการหนึ่ง คือ การวิเคราะห์รายจ่ายของสถานศึกษาเพื่อปรับปรุง

การใช้จ่ายเงินให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับที่กรมอาชีวศึกษา (2539: 4/4) ได้กำหนดเกี่ยวกับการวางแผนงบประมาณ ไว้ว่า ในการจัดทำงบประมาณประจำปี ควรมีผลการวิเคราะห์รายจ่ายของสถานศึกษา ย้อนหลัง 3-5 ปี เป็นข้อมูลประกอบ

ปัญหาที่พบในการวิจัย คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการสร้างเครื่องมือการประเมิน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เครื่องมือเป็นสิ่งสำคัญในการประเมิน ดังนั้นจึงควรมีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ประเมิน เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สมบูรณ์ พรรณาภ (2521: 225) ที่กล่าวถึงหลักสำคัญของการประเมินผลว่า การประเมินผลงานที่ดีจะต้องอาศัยวิธีการและเครื่องมือที่ดี จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของงานและสภาพการณ์ทั่วไป และสอดคล้องกับความเห็นของ สมพงษ์ เกษมสิน (2526: 163) ที่กล่าวว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรจะได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจโดยถูกต้อง เพื่อสามารถปฏิบัติงานโดยไม่มีข้อผิดพลาด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรมีการวางแผนระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อช่วยคลอบคลุมปัญหาเงินไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่าย เช่น การรับจัดทำงานการค้า การหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่สถานศึกษามีอยู่ และการระดมทรัพยากรจากบุคคลภายนอก เป็นต้น

1.2 สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการนิเทศภายในเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชี เพื่อให้ความรู้ ชี้แนะแก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษานิเทศเอง หรือมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้บริหารดำเนินการ หรือเชิญผู้ที่มีความรู้มาให้การนิเทศแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่

1.3 สถานศึกษาควรมีการพัฒนาบุคลากรในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผล เพื่อบุคลากรจะได้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานเกี่ยวกับการประเมินผลให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

1.4 สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์ผลการใช้จ่ายเงินในแต่ละปีงบประมาณ อย่างมีระบบและหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ปรับปรุงการใช้จ่ายเงินให้มีประสิทธิภาพ

1.5 สถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการเงินและบัญชี โดยมุ่งเน้นภารกิจทางด้านควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา

1.6 สถานศึกษาทุกแห่งควรมีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบงานการเงินและบัญชีภายใน เพื่อตรวจสอบให้การดำเนินงานเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษาถูกต้อง ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง และเป็นการรองรับการตรวจสอบภายนอกด้วย

1.7 เนื่องจากระบบบริหารงานการเงินและบัญชี มีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและคุณภาพของการเรียนการสอน สถานศึกษาจึงควรมีการจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับงานการเงินและบัญชี เพื่อนำไปเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนงานการเงินและบัญชีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการปฏิบัติการตรวจสอบงานการเงินและบัญชีภายในของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาอาชีพ กรมอาชีวศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับระบบบัญชีสำหรับการบริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาอาชีพ กรมอาชีวศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบวิธีการวางแผนระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา